

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради ДФ 132.032.2026
про присудження ступеня доктора філософії
Крету Миколі Анатолійовичу

Здобувач ступеня доктора філософії Крет Микола Анатолійович, 1993 року народження, громадянин України, освіта вища: закінчив у 2016 році Одеський національний університет імені І. І. Мечникова за спеціальністю 032 Історія та археологія, проходить військову службу на посаді начальника відділення підготовки загону військової частини А5750, виконав акредитовану освітньо-наукову програму здобувачів третього освітньо-наукового рівня зі спеціальності 032 Історія та археологія.

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Одеського національного університету імені І. І. Мечникова від «24» червня 2026 року № 53/ОД у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради Вадима ХМАРСЬКОГО – доктора історичних наук, професора, в.о. завідувача кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Рецензентів:

1. Олени БАЧИНСЬКОЇ – доктора історичних наук, професора, професора кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

2. Людмили НОВІКОВОЇ – кандидата історичних наук, доцента, доцента кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Офіційних опонентів:

1. Юрія МИТРОФАНЕНКА – доктора історичних наук, доцента кафедри історії України та всесвітньої історії Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

2. Ольги ЗУБКО – кандидата історичних наук, старшого викладача кафедри історії та археології Донецького національного університету імені Василя Стуса

На засіданні «31» серпня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки Миколі КРЕТУ на підставі публічного захисту дисертації «Військова та громадсько-політична діяльність генерала Всеволода Змієнка (1886-1938 рр.)» за спеціальністю 032 Історія та археологія.

Дисертацію виконано в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова, місто Одеса.

Науковий керівник: Тарас ВІНЦКОВСЬКИЙ – доктор історичних наук, доцент, професор кафедри історії України та спеціальних історичних

дисциплін Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису українською мовою. У дисертації містяться нові науково обґрунтовані результати дослідження. Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим комплексним дослідженням військової та громадсько-політичної діяльності генерал-хорунжого Армії УНР Всеволода Змієнка в період Української революції 1917–1921 рр. та міжвоєнної еміграції. Наукові положення і висновки, сформульовані в дисертації, є достовірними, аргументованими та належним чином обґрунтованими. Наукові результати, представлені в роботі, є особистим внеском здобувача.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю поглибленого вивчення процесів формування української військової еліти, становлення національних військових інституцій, розвитку штабної та розвідувальної роботи, а також особливостей громадсько-політичної діяльності українських військовиків в еміграційному середовищі. Попри поживлення української військово-історичної науки після відновлення незалежності України, військова та громадсько-політична діяльність Всеволода Змієнка досі не була предметом окремого комплексного дослідження. Вивчення його діяльності дає змогу доповнити сучасні уявлення про функціонування українського військового апарату доби Української революції, роль офіцерського корпусу у розбудові військових інституцій Української Народної Республіки, а також форми збереження військово-політичних і державницьких традицій української еміграції у міжвоєнний період.

Актуальність проблематики також визначається сучасними суспільними та науковими потребами, зокрема необхідністю осмислення історичного досвіду українського війська, традицій військового управління, офіцерського лідерства та розвитку національних військових інституцій. Дослідження діяльності В. Змієнка сприяє розширенню наукових уявлень про малодосліджених представників українського військового та громадсько-політичного середовища доби Української революції та міжвоєнної еміграції, а також уточненню відповідних сюжетів сучасної української історіографії.

Дисертаційна робота відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 із змінами, внесеними постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 року та № 502 від 19.05.2023 року, та оформлена згідно з вимогами наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами).

Здобувач має 4 наукові публікації за темою дисертації, з них 4 – статті

у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань:

1. Крет М. Фонди ЦДАВО України як джерело дослідження діяльності генерал-хорунжого армії УНР Всеволода Змієнка. *Воєнно-історичний вісник* : зб. наук. пр. Київ : НУОУ, 2024. Вип. 3(53). С. 58–67. DOI: <https://doi.org/10.33099/2707-1383-2024-53-3-58-67>

2. Крет М. Всеволод Змієнко й оборона Замостя 1920 р.: система штабного управління. *Старожитності Лукомор'я*. 2025. № 5(32). С. 95–112. DOI: <https://doi.org/10.33782/2708-4116.2025.5.395>

3. Крет М. Епістолярна спадщина як джерело дослідження громадської діяльності генерал-хорунжого Всеволода Змієнка. *Воєнно-історичний вісник*: зб. наук. пр. Київ : НУОУ, 2025. Вип. 4(58). С. 68–79. DOI: <https://doi.org/10.33099/2707-1383-2025-58-4-68-79>

4. Крет М. Спецслужби УНР під керівництвом генерал-хорунжого Всеволода Змієнка (за матеріалами Управління державної безпеки НКВС СРСР). *Чорноморська минувшина* : зап. Від. історії козацтва на півдні України: зб. наук. пр. / за ред. В. А. Смолія. Одеса : Бондаренко М. О., 2025. Вип. 20. С. 126–136. DOI: <https://doi.org/10.18524/2519-2523.2025.20.344133>

У дискусії взяли участь (голова, рецензенти, офіційні опоненти, інші присутні) та висловили зауваження:

Бачинська Олена Анатолівна, доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Оцінка позитивна. Висловлені рецензентом зауваження:

1. Здобувач зосереджується більше на військовій історії та бойових діях, що є зрозумілим з точки зору самого об'єкта дослідження, в той самий час залишилися без розгляду, на наш погляд, такі важливі моменти, як а) батьківська родина та сімейна історія самого Всеволода Змієнка. В даному контексті можна було б більш детально звернути увагу на метрику з народження та хрещених батьків, а також на родинне середовище дружини В.Змієнка – Піама – чоловіком сестри якої був відомий історик Олександр Рябінін-Скляревський; б) взаємовідносини з колегами-однодумцями та військовими.

2. В окремих епізодах тексту занадто розлого виглядають описи устрою Миколаївської академії Генерального Штабу в Санкт-Петербурзі (с. 64-66) та Гайдамацького куреня в Одесі (с. 82-90) серед яких загубилась постать самого Всеволода Змієнка. В той самий час заважає сприйняттю досить детальні описання дискусій про день або місяць призначення В. Змієнка на відповідні посади, зокрема на посаду начальника штабу Одеської

гайдамацької дивізії (с. 93-96), начальника штабу 3-го Херсонського корпусу (с. 111-112), начальника штабу 6-ї Січової Стрілецької дивізії (с.132-134) тощо.

3. Звертає на себе особливу увагу додаток А «Протокол Другого Делегатського З'їзду Української Еміграції в Польщі» (с. 232). Додаток являє собою резолюцію Другого з'їзду УЦК в Польщі. Аналіз цього важливого та змістовного додатка, на нашу думку відображає становище емігрантського кола військових керівників та їхніх зв'язків з іншими представницькими організаціями емігрантів, зокрема польських демократів, грузинського комітету, вільного козацтва Дону, Кубанського уряду, татарського народу Криму і Поволжя. Це вказує на широке коло міжнародних зв'язків Всеволода Змієнка, який був включений до організаційної комісії на з'їзді. Однак цей аспект не отримав висвітлення в дисертаційній роботі (с.193).

4. Бажано було б залучити до дисертаційного дослідження збірники Українського воєнно-історичного товариства «За державність», шість збірників якого є в електронному доступі. Зокрема, в збірниках 1-3 та 5-6 наявна значна інформація про військову діяльність та роботу в військово-історичному товаристві Всеволода Змієнка. В одному випуску вміщений портрет генерал-хорунжого (Савченко В. Нарис боротьби війська УНР на Лівобережжі наприкінці 1918 – початку 1919 рр. За державність. Вип. 6, с.136-137. URL: <https://ounuis.info/library/journals/2258/za-derzhavnist-materialy-do-istorii-viiska-ukrainskoho.html> (дата звернення: 13.05.2026).

5. Вимагає пояснення чому саме епістолярні джерела не були винесені автором до окремої групи джерел. Наявні деякі неточності у назвах періодичних видань. Зокрема, на с. 193 йдеться про «Вісник УЦК в Польщі», а на с. 222 автор посиляється на «Вісти УЦК в Польщі».

Новікова Людмила Володимирівна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Оцінка позитивна. Висловлені рецензентом зауваження:

1. У роботі зустрічаються технічні та стильові погрішності (на с. 143 згадується генерал Е. Ридз-Сміглий (зокрема, в сучасних академічних енциклопедіях його ім'я наводиться як Ридз-Смігли (Папакін А. Г. Ридз-Смигли Едвард // ЕІУ : у 10 т. Т9, Київ, 2012; Литвин М. Ридз-Смигли Едвард // Західноукраїнська Народна Республіка. 1918-1923 : енцикл. Т. 3, Львів, 2020); на с. 72-73 той самий період біографії характеризується як «тираспільський» та «житомирський»; зустрічаються деякі технічні помилки, стильові

неточності на с. 45, 81, 89, 99, 144).

2. Постає питання, чому на с. 57 згадано термін «ранньомодерна біографічна перспектива», якщо традиційно поняття «ранньомодерності» відноситься для іншого історичного періоду.

3. На с. 109 автор звертає увагу на зміни у назвах збройних сил УНР, водночас на с. 116 використана назва «Дієва Армія УНР» для періоду, коли вона мала назву «Військо Директорії УНР».

4. У роботі на с. 63, 118 згадується дуже інформативна як для реконструкції біографії В. Змієнка реєстраційна картка (картки?), але сутність документу розкривається пізніше (с. 137). Бажано було б помістити характеристику картки при першій згадці, або згадати її у характеристиці джерел.

5. Звертаючись до історіографії, бажано було б згадати праці В. Солдатенка, присвячені Українській революції, у тому числі її військовим аспектам.

6. Також варто було б використати у роботі дослідження з історії українсько-польських військових взаємин А. Руккаса (Руккас А. «Разом з польським військом: Армія Української народної республіки 1920 р. (структура, організація, чисельність та уніформа). Київ, 2015 та інші видання).

7. У назві підрозділу 4.1 використано термін «2-а розвідувальна секція», тоді як у тексті використовується замість «секції» термін «відділ».

Митрофаненко Юрій Станіславович, доктор історичних наук, доцент кафедри історії України та всесвітньої історії Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка. Оцінка позитивна. Висловлені опонентом зауваження:

1. Дисертація переконливо розкриває В. Змієнка як штабного та організаційного діяча, але порівняльний контекст з іншими старшинами Армії УНР міг би бути дещо ширшим. Кілька зіставлень із подібними за функціями військовими діячами дозволили б ще точніше окреслити індивідуальну специфіку Змієнка і його місце в командно-штабному корпусі.

2. Навряд чи можна вважати різні напрямки військово-політичної діяльності В. Змієнка «історичним явищем» (с. 30).

3. У дослідженні трапляються різні варіанти датування подій Української революції 1917 – 1920-і рр. (с. 32) та 1917 – 1921 рр. (с. 28, с. 32).

4. Виникають питання до трактування автором дисертації періоду 1917 – 1939 рр., як міжвоєнного періоду, оскільки в цей період тривала Перша світова війна учасником якої був В. Змієнко (с. 35);

5. Відсутній аналіз польської історіографії, яка стосується аналізу діяльності постаті В. Змієнка. Вона має описовий характер (с. 50).

6. На сторінці 148 бракує посилань на літературу.

7. Наскільки коректним є вжите автором сполучення польсько-радянське перемир'я 1920 р., замість російсько-польське перемир'я, особливо в контексті згадки дисертантом (с. 144) про російський контрнаступ. Чи не краще було б використати для назви цих подій концепт «російсько-польська війна»?

8. Автору варто було б детальніше розкрити зміст проєкту «Одеський коридор» на користь Польщі (с. 179).

9. Джерельна база дослідження не є рівномірною для реконструкції та аналізу участі В. Змієнка у лавах українського війська під час перших визвольних змагань, і сам автор дисертації визнає це, тому аналізу епізодів участі В. Змієнка у процесах визвольних змагань періоду 1917 – 1919 рр. поступаються ґрунтовності висвітлення процесів Української революції в 1920 р. та еміграційному етапу його військово-політичної діяльності.

Зубко Ольга Євгенівна, кандидат історичних наук, старший викладач кафедри історії та археології Донецького національного університету імені Василя Стуса. Оцінка позитивна. Висловлені опонентом зауваження:

1 Дисертантом відзначено, що в березні–квітні 1918 р. В. Змієнко обіймав посаду голови демобілізаційного комітету з розпорядження та ліквідації військового майна. В коло його обов'язків у той час входили вилучення зброї та її облік. Чи має дисертант відомості за якими цінами на території Одещини здійснювалося вилучення зброї? Оскільки, наприклад, на території Вінниччини та Київщини у березні–квітні 1918 р. зброя вилучалася (з урахуванням запровадження гривні 1 березня 1918 р.) за такими розцінками: «Рушниця Росії і Австрії і Вінчестер з багнетом і без – 60 гривень, рушниця без затвору – 30 гривень, затвор – 20 гривень, багнет – 10 гривень, кулемет справний всякого зразка – 300 гривень, кулеметний затвор – 50 гривень, гарматний затвор справний – 200 гривень, стрільба пособіє – 50 гривень, панорама – 20 гривень, гарматний наділ – 50 гривень, кулеметна стрічка – 20 гривень, рушничні набой за 1 штуку – 2 гривні, гарматні набой різних зразків – 30 гривень за 10 штук, бінокль призменний – 200 гривень, заряд гільз – 200 гривень; несправна зброя – півсуми».

2. Чи має дисертант якусь інформацію про взаємостосунки між Миколою Чеботарівим (1884–1972) – фундатором розвідки та контррозвідки ДЦ УНР у екзилі в 1921–1926 рр. – та Всеволодом Змієнком? З урахуванням того, що Микола Чеботарів неодноразово підкреслював свою особисту та професійну недовіру колишнім вихованцям академії Генерального штабу Російської імператорської армії. Чому саме Змієнку випало стати наступником Чеботарева? Та чому Всеволод Змієнко в 1930 р. разом із Андрієм Лівіцьким (1879–1954) і Володимиром Сальським (1885–1940) назвав свого попередника «диким націоналістом», який працює на користь німецької розвідки?

Також при обговоренні доповіді здобувача було задано питання

- рецензентом, к.і.н., доц. Л. В. Новіковою: «Чи зустрічалися під час дослідження постаті В. Змієнка відомості або приклади, коли він сам висловлював прохання чи особисте бажання обійняти ту чи іншу посаду або очолити певний напрям?» «Чи не траплялися під час дослідження аспектів освіти В. Змієнка матеріали особового походження, що є його студентськими роботами, на основі яких ми могли б визначити його пріоритети та зрозуміти, чому він вирішив пов'язати своє життя з розвідкою?»;

- опонентом, д.і.н., доц. Ю. С. Митрофаненком: «У якій сфері найкраще реалізувався талант В. Змієнка та який період біографії виявився для нього найбільш плідним?»;

- рецензентом, д.і.н., проф. О. А. Бачинською: «існують відомості, які б характеризували ставлення В. Змієнка до жінок в армії? Чи мало місце категоричне заперечення з його боку щодо присутності жінок в армії загалом, чи тільки на окремих напрямках?»;

- аспірантом кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін, С. В. Кучеренко: «Чи перетиналися шляхи В. Змієнка та Ю. Липи, адже вони обоє були одеситами та учасниками визвольних змагань?»;

- деканом факультету історії та філософії ОНУ ім. І.І. Мечникова, д.і.н., проф. В. Г. Кушніром: «Чи будуть корисними висновки цього дисертаційного дослідження для освітнього процесу і як саме?»;

- головою РСВР, д.і.н., проф. В.М. Хмарським: «Чи є у Вас версія походження прізвища В. Змієнка?» «Як Ви гадаєте, чи достатній рівень меморіалізації постаті В. Змієнка в Україні? Чи актуальною є проблема його перепоховання з Варшави до України?».

Здобувач надав обґрунтовані відповіді на висловлені зауваження

опонентів і рецензентів, а також на інші запитання та показав високий науковий рівень в ході дискусії. Зазначені зауваження не впливають на основні наукові висновки та загальне позитивне враження від дисертаційної роботи.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 (п'ять) членів ради,

«Проти» – немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада ДФ 132.032.2026 Одеського національного університету імені І. І. Мечникова присуджує КРЕТУ Миколі Анатолійовичу ступінь доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 032 Історія та археологія.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої вченої ради Вадим ХМАРСЬКИЙ

Підпис проф. Курандо В.М.
ЗАСВІДЧУЮ
Вчений секретар ОНУ імені І.І. Мечникова
С. В. Курандо
02.09.2026 р.